

DEO DUCE
DISPUTATIO POLITICA
XIII. DE
JUDICIIS

Quam.

SUB PRÆSIDIO

Viri Nobilissimi, Consultiss. & Excellentiss.

DN. MICHAELIS Gyllenstålpe/
Hæreditar. in Jakobila & Kerrenheem J. U.
& Phil. Doct. peregrinij, in Academiâ
CHRISTINEA LL. Pol. atq; Hist. P. P. ce-
leberrimi, Nutritij, Præceptoris ac
Mecænatis omni honoris, reveren-
tiæ atq; obsequij Zelo æter-
num prosequendi,

Liberalis exercitij gratiâ publicæ eru-
ditorum censuræ in Auditorio Majori ad
diem 12 Mayæ Ao: æræ Christianæ . NOV
1656, modestè submittit,

JOHANNES JOH. Grandel BOTHN.
S. & R. & M. tis Stipendiarius,

A B O Æ

Excusa a Petro Hansson Acad. Typog.

VIRIS
Reverendis, Doctiss. Venerabilibus Praestan-
tiss. atq; Humanissimis,

Dn. JACOBO BRENNERO Pa-
storii in Cronobÿ / ejusdemquè tractus
Præposito dignissimo, fautori, & promotori suo plus
rimū honorando.

Dn. ERICO FALANDRO Civi-
tatis & parœciæ Carlebyensis Pastorii
meritissimo, Meceenati & Promotori suo omni ho-
noris studio æternūm persequendo.

Dn. MATTHIÆ GRANDEL Ec-
clesiæ Dei in Carleby Symmystæ vi-
gilantiss. fratri germano, fraterno amore & hono-
re æstatem colendo.

Dn. ANDREÆ Fanth Ecclesiæ Wasa-
ensis & Mustarensis Communitate
pervigili, Fautori & Benefactori suo liberalissimo.

Dn. JOHANNI J. MATHESIO
Philos. Studioso perindustrio, amico
& sympathetæ suo charissimo

Dn. GREGORIO G. ARCTOPOLI-
TANO, Phil. Studioso impigerimo
fautori & amico integerrimo:

*Exercitium hocce Academicum grat
animi Symbolum officiose in
scribit & offert*

Respondens

De

JUDICIIS.

Tritum & notum est illud *Ju-*
stiniani proœm: Inſtit: in princ: Imperatoriam (ſive Regiam) majestatem non ſolum armis decoratam, ſed etiam legibus armata m eſſe oportere, &c. Ut enim bellicis temporibus armorum præcipue uſus viget; Ita & bello & pace legum, de quibus proximè auctum, neceſſitas conſpicua evadit. Unde non immerito, leges dextrum mundi brachium, & legiones ſinistrum vocari ſolent. Quamvis autem negocia legibus maximâ ex parte ſint definita; (*homines ſiquidem ad gratiam ſep̄e, vel propter odium reſpondent; iſtæ vero omnes æquabili fronte aſpiciunt;*) Verum nihilominus tamen eſt & illud Pomponij, l. 2. §. 13. ff. de orig: jur. parum eſſe jus in civitate haberi, ſi deſint qui iura regere poſſint: i.e. iuſtitiam ad ministrare & lites ritè terminare. Ta-

Cc

les

les sunt juris publici ac privati non imperiti, qui legum cognitione & rerum experientia imbuti, Prudentes & Politicā prudentiā instructi, Lipsio atq; Alth.c.21.n.2. dicuntur: Hi enim quid publicē privatimq; in repub. administrandā faciendū vel omittendum callent. Et ubi ejusmodi sunt magistratus, resp. optimo jure felix atq; beata deprædicator. E contrā v. ubi imprudentes & ignari sunt gubernatores, propriā nunc primūm experientiā discentes, aut quorum consilia infatuat ac vana reddit omnipotens, ibi regnum statusq; est miserrimus. Pro felici itaq; gubernatione Deus opt. max: ante omnia invocandus, sedulaq; opera danda, ut secundum leges & sancta jura justitia administretur! Leges proinde chartis tantūm inscriptæ, inq: archivis asservatae, ubi à muribus ac tineis arroduntur, campanis pistillo carentibus jure comparantur: Quin Rex, viva lex, vitam exse-

qvutione suggeret. Ex sequentia est jurisdictionis exercitium. Iurisdictio autem potestas politica, de negocio civili vel criminali aliquid statuendi. Vultej. I.R.l.1.c. 12. n. 1. & post eum Shonb. pol. l. 3. c. 19. Quam summo magistratui, & ijs quibus idem demandaverit, competere etiam ex nostro jure passim clarum est; Rong. B. L. L. c. 4. §. 9. Zingm: B. c. 21. & 22. in f. ordinant: judic: in pr. De hac scilicet jurisdictione & potestate, omnino constare debet, antequam legitimè exerceri queat. Quæ hisce duobus absolvitur; 1. Causarum explicatione, i. e. cognitione ac dijudicatione: Et 2. Executione, i. e. statutorum atq; dijudicatorum effectione & tuitione. Quorum illud in specie, jurisdictio; hoc imperium aliàs dicitur: quamvis etiam huic illa, in genere, insit. Imperium rursus ratione causarum civilium aut criminalium, in mixtum & merum, dividitur. Mixtum ReinK: l. 2. cl. 2. c. 16. de regim: sec. Illud, Mer. est potestas exsequendi judicata in causa cō-

vili, vel ad rem restituendam aut faciendum, per legitimos trahentes cogendi. Hoc, definitore ulpiano l. 3. ff. de jurisdictione. Est potestas gladij ad animadvertisendum in facinorosos homines. Hodieq; cum jurisdictione criminali coincidit.

In exercenda jurisdictione tria generaliter observanda Schonborn: pol:lib. 3. c. 19. monet. 1. Constantiam; ut uno & veteri tenore, gubernatio fluat, nec facilè innovetur. conf: artic. 7. cap. 4. Konung. B. L. L. 2. justam esse adhibendam severitatem (non saevitiam) Neq; enim frustra magistratus gladium gestat. Rom. 13. v. 4. 3. Et moderatam lenitatem. Cum magistratui pulchriora no habeantur multa supplicia, quam medico multa funera. Adde artic: 8. in fin: cit. c. 4. Kong. B. L. L. Sed nunc paulo proprius ad judicia & eorundem exsequitionem accedam. Judicium; quod est legitima controversia judicialis inter actorem & reum, apud competentem judicem disceptatio & dijudicatio

ut publicâ authoritate lites sopianatur: *We-*
semb. parat: in Cod. tit: de judic. Tribus
 plerumq; personis, judice, Actore & Reo
 constat. Vox plerumq; additur; Quip-
 pe judex, ex officio nobili, (ut Icti vocant) }
 super notorio & manifesto delicto, per }
 inquisitionis viam in criminalib; non- }
 nunquam procedit. Conf. c. 17. § 18.
 Zingm. B. Variè autem judicium divi-
 di solet: à causa; aliud juris gentium est,
 aliud civile; aliud Ecclesiasticum aliud se-
 cularē; aliud Spirituale, aliud temporale.
 Ratione materiæ; aliud civile, aliud cri-
minale, aliud mixtum. Criminale rur-
 sus, aliud capitale, aliud non capitale; aliud
privatum, aliud publicum. Civile v. in
 rei persecutorium, (idq; reale, petitorium
 vel possessorium) aut personale, aut pœ-
nale: item aliud, universale seu generale,
 aliud particulare. A formâ, Ordinarium
 vel extraordinarium. A fine, aliud prin-
 cipale, aliud præjudiciale, aliud præparato-
 rium. De quibus vid: *Wesemb.* parat: ff.
 § Cod. de jud: aliosq; Ictos.

In quovis judicio recte instituto, sit iudex, tanquam lapis angularis, 1. Timens Deum, (quod sapientiae initium) cuius judicium se exercere meminerit. 2. Legum peritus & status reip. gnarus; ne errore lapidus in ipsa fundamenta impingat. *Ru:St.4. B.4. fl. process:jud: p.2.* Nam ignorantia judicis est calamitas innocentis; ut ait August. Duplicem proinde judicii Salem Baldus tribuit: Scientiae, sine quo insipidus; Et conscientiae, sine quo diabolicus est. 3. iudex sit vir cordatus & strenuus, non effeminatus, cuius animi motus, vultus facile detegat. *l.19. ff. de off. præf.* Ita tamen, ut quantum se contumacibus terribilem, tantum simplicioribus & innocuis mitem atq; mansuetum exhibeat. *Proces:jud. p.20.*

4. Verax & veritatis amans. Ejus quippe gratia instituuntur judicia, ut vere pronuncietur, uter justiorem habeat causam? *Zingm. B. c. 1. & 2. Pro ve-*

ritate

ritate itaq; indagandâ nihil non tentabit judex. Eod: tit. c. 21. & 22. in fine. Unde Phocylidis regula haud negligenda, latine sic versa: judicium non fer, si non sine ambo loquuti. Modi veritatem inquirendi antiquis varij fuere; Nunc per duella (Eenwiger Kamp) res dubiae decise; eâ lege, ut cui victoria, ei quoq; justitia cause patrocinaretur, quam consuetudinem R. Frothoni pacifico ascribunt: Nunc ferro candardi seu ignito (Jernbôrdan) Eric. Ubs. l. 1. in f. ubi in casu dubio, deficientibus testibus ac probationibus, reus nudis manibus gestaret, aut pedibus candens ferrum calcaret; Si illæsus, absolvebatnr, sin minus condemnabatur. Qui mos à Birgero Jærlabolitus, c. 17. Edz: B. Ðfg: L. conf. c. 16. & ult. Erfdb: Helsi: L. Ita per flamas, aquam gelidam vel ferventem etiam apud germanos, aliasq; gentes veritatem olim exploratam fuisse P. Heig. p: 2. q. 39. attestas iur. Sed cum iæc temeraria vana superstitiosa sint, Deumq; tentent, meritò rejecta. Nostro aeo extreum expedientia-

408. DISP. XIII. De JUDICIIS
rum litium remedium, nec minus olim, tam
civili quam canonico juri congruum, neq^z dis-
vino adversum, jurisjurandi religio; l. 1.
ff. de jurej. Quod aliud voluntarium,
aliud judiciale, aliudq^z necessarium esse, in-
jure, ex citata lege docetur. Magnâ ve-
rò cum discrezione & prudentia juramenta
esse admittenda cordati judices meminerint.
Cæterum, an ex actis & probatis apparen-
tem veritatem? Anne aliunde acquisitam
scientiam, (al: conscientiam) judex sequi
debeat? Respond. cum nobiliss: ReinK:
l. 2. cl. 2. c. 12. n. 16. de regim: sec. Judici-
secundum acta & probata semper judi-
candum; nunquam tamen contra con-
scientiam. Quicquid enim est contra con-
scientiam, cedijicat ad gehennam. Inno-
cent: c. literas, de restit: Spol. 5. Iu-
dex sit osor avaritiae: quippe que huma-
num pervertit judicium; & noverca jus-
titiae atq^z nutrix gehennæ Augustino dicio-
tur. Avarus gratius intuetur aurum mo-
lem, quam justitiae solem. c. sicut; Dist:
47. Munera excœcant sapientes, & sub-

ver-

vertunt verba justorum. Exod. 23. *Dorophagia* quoq; prohibita est, c. 1. & 2. Zingm. B. & p. 6. process: judic: de juram: Assess. nec non c. 5. Rong. B. St: L. &c. iplis judicibus: Et personis judicij ad- miniculantibus, velut *Scribus Advocatis* atq; procuratoribus: Quibus etiam mo- dus impensarum est constitutus. p. 15. process: judic. Alioquin enim sumptibus inanibus litigater haud parcet, ut ait Alth, c. 29. n. 54. *Ex meritis præsumptio- nibus* & nudâ suspicione. nemo condemnan- dus. c. 28. & 29. Zingm. B. Satius namq; (in casu dubio & obscuro) est *impuni- tum relinqui facinus nocentis, quam inno- centem damnare*. l. 5. ff. de pœnis. Et in capitalibus præsertim, probationes de- bent esse meridianâ luce clariores. Ne- què propriam semper confessionem sufficere, exempla Benjamin & fratrum reliquorum Josephi, Genes. 44. Ama- lechitæ Saulis coronam Davidi offeren- tis, 2. Reg. cap. 1. aliorum impatientiâ tormentorum falso confessorum osten-

dunt. 7. Sententia condemnatoria hanc p̄cipitanda; verūm lentē, cautē ac prudētē procedatur. p. 17. process. jud. Prospē enim est, ut libenter dāmnet, qui citō dānnat. Inquit Seneca lib. 1. De clement. Et Runung: St. 4. B. 4. fl. Domare senen offbradhe &c. Plura de hisce in legibus & jure.

Ecclesiastica iudicia quomodo instituenda & exercenda, Verbum Dei, Ordinant: Ecclesiast: cum praxi modernâ commonstrant. Multaq; nostro etiam statui congrua, pulchrè tradit Nob. Rein-King. de regim: ecclesiast. lib. 3. cl. 1. c. 7. & 10. &c. Seculares v. judices tām superiores quām inferiores, rurales atq; urbicos, quoad personas quibus iudicium feren-dum, objecta quid iudicandum, locum ubi iudicandum, & tempus quando iudicium exercendū, tituli de Iudicijs Tingm. B. & Rādīst: B. cum ordinant: urb. Ordinant: & process: iudicar. abundē informant. Quò etiā iudiciorū candidati remittuntur.

Addendum fortassis hīc aliquid esset

de Censoribus : Quod ut legibus judices, ita morib⁹ Censores præponi soleant. Qui ea corrident quæ legibus definiri nequeunt. Hosce Livius magistratum omnium sacratissimum vocavit. Sed, quæ eorum solent esse munia, utpote subditorum numerum, etatem, ordinemq; personarum in repub. describere & estimare, tributa pro facultatibus exequare, mores emendare, religionis contemptores punire, fœneratores compescere, conjugia, ut recte instituantur atq; serventur, attendere; institutionis rationem habere, luxum in vestitu, cibo & potu prohibere &c. Partim legibus nostris expressa sunt, c. 7. 8. & 10. Giff: B. L. L. c. 6. 7. & 6. Gf: L. eod. Novâ ordinant: S. R. CHRISTINÆ, anno 1644. &c. Partim ab ipsis magistratibus geruntur; partimq; divini verbi ministrorum curæ incumbunt.

Nunc igitur pauca de mulctis & pœnis Subijcienda. Quæ, ut gen⁹ & species differunt. Omnis nāq; multata est pœna; sed non, vice versa, omnis pœna est multata.

Verum ea tantum quae in pecuniâ consistit: veluti famosa 40. marcarum, sex triu
 &c. Quae in legibus nostris passim occurunt. De pœnis generaliter obseruetur: 1. Delicto adequandas & commensurandas esse: idq; accuratâ personarum, rerum & factorum, aliarumq; circumstantiarum ratione in infligendo habitâ. 2. Pœna, quantum fieri potest, eum etiam qui punitur emendet, cæterosq; non modò meliores, sed & tutiores reddat. vid: A.Gell.
 lib. 6. c. 14. & Plat: in Georg. 3. Neg, nova & inusitata suppliciorum genera adhibentur. Schonb. l. 3. c. 20. 4. Prægnantium pœnas, donec pepererint differendas. l. 18. ff. de stat: hom. l. 3. ff. de pœn: & c. 4. illff. B.
 St. L. 5. Pœnas Ecclesiasticas non mortales, sed medicinales esse. Videsis ReinK. l. 2. cl. 1. c. 8. &c. Varia suppliciorum genera, olim & nunc usitata, Schonb. d. l. refert. Quorum quædam capitalia, quibus vita naturalis adimitur; ut decollatio, strangulatio, crematio &c. quædam non capitalia;

ut, relegatio ad temp⁹, in carcerem compulso, membris amputatio & mutilatio. Ad capitales quoq; referri potest poenas, cum vita civilis adimitur; utpote, exilio perpetuo, deportatione, & in metallum damnatione. Carcere etiam noxios interdum puniri dictum: Ubi sciendū Dd. quadruplicem constituere carcerem; 1. Pœnae qui vel perpetuus vel temporalis. Quò itidem damnatio ad metallum referri potest. 2. Custodiae, qui ad pœnæ executionem dirigitur. 3. Pœnitentia, cum ad agendum pœnitentiam aliquis carceri mancipatur. Et 4. Debitorum carcerem, qui nec pro pœna, nec pro custodiā, aut pœnitentiā usurpatur; Sed ut debitor tanti per donec creditori solutio fiat, detineatur.

Pœnae juri nostro notiores sunt; gladius seu decollatio; Edzōr: B. L. L. c. 42. & c. 23. St: L. eod. t. Furca (Stagel) masculi, Högim: B. L. L. capp. 1. 2. 6. 10. 15. crematio foemellarum, iisdem capp. cum exo 21:6:14 &c.

414. DISP. XIII. De JUDICIIS

14. &c. Laqueus sive patibulum & suspensum, item masculorum. Tiuff. B. L. L. c. ii 2. 9. &c. Defossio viva, c. 14. Högim: B. c. i. Tiuff. B. L. L. Interdictio aquæ & ignis, (Biltogh) c. 21. & 24. Edz. B. L. L. que omnes capitales sunt. Non capitales, membris amputatio; ut dextræ manus amissio, c. 35. Edz. B. ll. & c. 23. St: L. cod. nasi præcisio, c. 3. Giffom. B. St: L. excisio lingvæ; c. 12, Rong: B. St. L. fustigatio, cod. c. &c., c. 12. ejusdem tit. & passim; relegatio, c. 3. Giff: B. St. I. Excoriatio seu flagellatio, cum auricula præcisione, vel alterutri, ut, c. 10. vel utriusq; c. 8. Tiuff. b. ll. Rationem, cur furibus auricula præcidenda? vide, post alios, apud ReinK. lib. I. cl. 2. c. 8. n. 8. de regim. Sec. &c. Erat & olim usitatum pœnæ genus, adulteri virilibus laqueum iniucere, quo per urbem duceretur, adulteræ v. lapides civitatis gestandos appendere. c. 10. Giff. B. St: L. ut iam de ignominia statu nihil dicatur. Vide Ol. M. Messen. Spec. & Paulin: Hist: arct. I. I. c. 40. Istis alijsq; ubi fontes pœnis maturè ac legitime afficiuntur, Boni a. & virtuosi, probitate atq; industriâ præpollentes, non modò notantur, sed & in precio habentur atq; præmijs ex-

ornantur; *Actiones & similitates inter nobiliores & plebem, doctos & indoctos, diversos ordines atq; nationes suffocantur, seditiones ex quâcunq; causâ vel mature præcaventur, vel oportune, & in herbâ, quod dici solet, supprimuntur; Omnibus ac singulis, superioribus ac inferioribus de injurijs & iniquâ lâsione conqueri fas est, justitias què æquabilitè administratur, pacem & tranquillitatem, (uti nunc, Dei benignitate, intra patriæ pomœria habemus) fartam tectam jugiter habebimus.*

COROLLARIA.

I.

Mœchus & adultera, cum æquabilitè peccent, æquali pœnâ afficiendi.

2. *Homicidium & adulterium*

rium æquè gravia sunt delicta.

3. Cadaver etsi Sangvinem in
alicujus præsentia stillet, author
tamen cædis inde sufficienter
baud demonstratur.

4. Fures merito suspendendi,

5. Autroq[ue] etiam puniendi.

6. E cadaveribus & brutis pœ-
næ quoq[ue] nonnunquam recte exi-
guntur.

7. Sagarum proba per frigidam
aquam indubia non est.

8. A Rege male informato ad
melius informandum provocare
non convenit. Nisi forte
extrajudicialiter aliquid respons
sum fuerit.

Litteris aq[ue] moribus cultissimis
veni
DN. JOHANNI C. del Both-
niensi, bonarum artium cultori indefe-
so, convictori meo suavissimo libero-
rumq[ue] Præceptoris fidelissimo

de JUDICIIS docte
R E S P O N D E N T I

A Rdua cordati dubio sine judicis ars est;
Ac de Judicijs promere judicium
Non magis est facilis; verum res ardua certè.
Quod facere haud dubitas, auxiliante Deo.
Perge ita suavisonis porrò invigilare camænis;
Nec fallat de te nobile judicium.

L. m[us]q[ue]; ex animo applausi
MICHAEL Gyllenstålpe &c.

IN studijs sudas Grandel præceptor a-
mande,

Cursum det facilē qui regit astra Deus!
Impenso referas ut præmia digna labori;
Quod precor ex animo. Vive, viresce,
vale!

Hisce paucis Præceptoris suo fideliss.
publicè disputaturo gratulari
et fausta comprecari voluit
DANIEL Gyllenstålpe M. F.

JOANES Grandes BOTNIUS

per Anagramm.

ANNE BONIS GRATUS INDOLE

Meronidæ vatis qui carmina sub nuce
clausit

Parvâ, jure suâ nobilis arte cluit,
Atthidis ille gravem quicunq; icona pa-
ravit.

Laudibus haud frustra tollitur ille suis.
Sed tamen, ANNE BONIS qui GRATUS
& INDOLE & arte,

Laudi fortunam dicit & ingenium?
Tale tuum quisquis meritò non prædi-
cat omen.,

Immemor ille sui, nec memor ille tui.

Hæcce amico suo integerrimo
Et Patriotæ dilectissimo
apposuit

Martinus Aronius Bothn,

—) o (—

